Teismo praktikos rinkinys

GENERALINĖS ADVOKATĖS
TAMARA ĆAPETA IŠVADA,
pateikta 2025 m. lapkričio 20 d. [1]

Byla C-522/24

BG
prieš
Ministero della Difesa,
dalyvaujant
Presidenza del Consiglio dei Ministri

(*Consiglio di Stato* (Valstybės Taryba, Italija) pateiktas prašymas priimti prejudicinį sprendimą)

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Direktyva 2000/78/EB – Sąvoka „įsitikinimai“ pagal Direktyvos 2000/78/EB 1 straipsnį – Asmeninė nuomonė apie COVID-19 vakcinaciją – Dėl COVID-19 pandemijos kariniam personalui nustatytas reikalavimas skiepytis – Atsisakymas skiepytis nuo COVID-19, dėl kurio asmuo nušalintas nuo pareigų nemokant atlyginimo“

I. Įvadas

1. Praėjo daugiau nei dveji metai nuo tada, kai oficialiai paskelbta, kad COVID-19 nebėra pasaulinė grėsmė [2]. Nepaisant to, Teisingumo Teismas ir toliau gauna prašymų išaiškinti teisinius klausimus, kilusius pandemijos laikotarpiu.

2. Šis prašymas priimti prejudicinį sprendimą yra vienas iš tokių pavyzdžių. Pareiškėjas pagrindinėje byloje (toliau – pareiškėjas) atsisakė skiepytis COVID-19 vakcina, o tai pagal Italijos teisės aktus kariniam personalui buvo privaloma. Todėl pareiškėjas maždaug dviem mėnesiams buvo nušalintas nuo pareigų *Ministero della Difesa* (Gynybos ministerija, Italija), kuri yra atsakovė pagrindinėje byloje (toliau – Gynybos ministerija, arba atsakovė), nemokant atlyginimo; vėliau reikalavimas skiepytis buvo panaikintas, ir jis grįžo į darbą.

[1] Originalo kalba: anglų.

[2] Šiuo klausimu žr. 2023 m. gegužės 5 d. Pasaulio sveikatos organizacijos generalinio direktoriaus deklaraciją, kurią galima rasti adresu https://www.who.int/news-room/speeches/item/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing—5-may-2023.

3. Byloje, nagrinėjamoje *Consiglio di Stato* (Valstybės Taryba, Italija), kuri yra prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, pareiškėjas teigia, kad nušalinimas nuo pareigų buvo diskriminacinio pobūdžio ir jį lėmė tik pareiškėjo asmeninė nuomonė bei prieštaravimas dėl skiepijimosi COVID-19 vakcina, jo manymu, pažeidžiantis Tarybos direktyvos 2000/78/EB [3] nuostatas.

II. Pagrindinės bylos faktinės aplinkybės, prejudiciniai klausimai ir procesas Teisingumo Teisme

4. Reaguodama į COVID-19 pandemiją, Gynybos ministerija nustatė reikalavimą kariniam personalui skiepytis nuo COVID-19. Šis reikalavimas buvo grindžiamas *Decreto-legge n. 44/21* (Dekretas-įstatymas Nr. 44/21) [4].

5. Dekreto-įstatymo Nr. 44/21 4*ter* straipsnyje, kuriame skiepijimas nuo COVID-19 buvo įvardytas kaip esminis darbo reikalavimas tam tikrų kategorijų specialistams, darbdaviams buvo aiškiai nustatyta pareiga patikrinti, ar visi kariškiai (be kitų jame išvardytų kategorijų darbuotojų [5]) yra paskiepyti. Nepasiskiepijęs darbuotojas būtų nedelsiant nušalintas nuo darbo. Tokiam darbuotojui nebūtų taikomos jokios drausminės sankcijos, o darbo santykiai nenutrūktų. Toje pačioje taisyklėje taip pat nurodyta, kad nušalinimo nuo pareigų laikotarpiu nemokamas joks atlyginimas ar kitos išmokos. Be to, joje nustatyta, kad nušalinimas nuo pareigų galios tol, kol atitinkamas asmuo informuos darbdavį, kad pradėjo ar baigė pirminio skiepijimo ciklą arba gavo stiprinamąją dozę. Tačiau šis nušalinimas truks ne ilgiau kaip šešis mėnesius, skaičiuojant nuo 2021 m. gruodžio 15 d.

6. Pareiškėjas yra kariškis, dirbantis Gynybos ministerijoje inžinieriumi, daugiausia asmeniniame kabinete, tačiau dažnai dalyvaujantis posėdžiuose ir susitikimuose su kitais tos pačios administracijos kariškiais ir civiliais darbuotojais, taip pat su išorės bendrovių atstovais.

7. Jis atsisakė skiepytis nuo COVID-19, tačiau pareiškė esąs pasirengęs kas 48 valandas atlikti SARS-CoV-2 tyrimus.

8. 2022 m. sausio 10 d. sprendimu atsakovė priėmė sprendimą nušalinti pareiškėją nuo pareigų nemokant atlyginimo. Atsakovė neskyrė pareiškėjui jokių drausminių nuobaudų, jis išsaugojo darbo vietą.

9. Šį sprendimą pareiškėjas apskundė Italijos Respublikos Prezidentui, pateikdamas specialųjį skundą.

[3] 2000 m. lapkričio 27 d. Direktyva 2000/78/EB, nustatanti vienodo požiūrio užimtumo ir profesinėje srityje bendruosius pagrindus (OL L 303, 2000, p. 16; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 5 sk., 4 t., p. 79; toliau – Direktyva 2000/78).

[4] 2021 m. balandžio 1 d. *Decreto legge n. 44 – Misure urgenti per il contenimento dell'epidemia da COVID-19, in materia di vaccinazioni anti SARS-CoV-2, di giustizia e di concorsi pubblici* (2021 m. balandžio 1 d. Dekretas-įstatymas Nr. 44 dėl skubių kovos su COVID-19 pandemija, vakcinacijos nuo SARS-CoV-2, teisingumo ir viešosios pagalbos priemonių), pertvarkytas *Legge 28 maggio 2021, n. 76* (2021 m. gegužės 28 d. Įstatymas Nr. 76), iš dalies pakeistas *decreto legge 26 novembre 2021, n. 172 – Misure urgenti per il contenimento dell'epidemia da COVID-19 e per lo svolgimento in sicurezza delle attività economiche e sociali* (2021 m. lapkričio 26 d. Dekretas-įstatymas Nr. 172, kuriuo nustatomos neatidėliotinos COVID-19 epidemijos valdymo ir saugaus ekonominės bei socialinės veiklos vykdymo priemonės), pertvarkytas ir iš dalies pakeistas *Legge 21 gennaio 2022, n. 3* (2022 m. sausio 21 d. Įstatymas Nr. 3).

[5] Reikalavimas skiepytis nuo COVID-19 iš pradžių buvo nustatytas sveikatos priežiūros specialistams ir visuomenės sveikatos priežiūros darbuotojams, vėliau – stacionariose socialinės pagalbos ir sveikatos priežiūros įstaigose dirbantiems darbuotojams, o galiausiai, be kitų kategorijų, – gynybos, saugumo ir viešųjų skubios pagalbos sektorių darbuotojams.

10. *Consiglio di Stato* (Valstybės Taryba), konsultacinę funkciją vykdančio prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo, buvo paprašyta pateikti privalomą nuomonę Gynybos ministerijai, kuri yra kompetentinga nagrinėti skundą ir turi pateikti galutinį sprendimą Italijos Respublikos Prezidentui.

11. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiame teisme pareiškėjas teigė, kad reikalavimas skiepytis yra diskriminacinis ir prieštarauja Direktyvos 2000/78 2 straipsnio 2 daliai, ir rėmėsi šešiais pagrindais.

12. Pirma, pareiškėjas tvirtino patyręs tiesioginę diskriminaciją, palyginti su panašias pareigas einančiais civiliais darbuotojais, dirbančiais atsakovei, nes jiems reikalavimas skiepytis nebuvo taikomas. Jis taip pat teigė, kad nustatytą pareigą pasiskiepyti nuo COVID-19 asmeniui teko vykdyti savo paties rizika, priešingai, nei numatyta Įstatyminio dekreto Nr. 66/10[6] 206 *bis* straipsnyje, pagal kurį administracija, prisiimdama atsakomybę, gali pripažinti, jog karinį personalą būtina paskiepyti tam tikromis vakcinomis, kad jis galėtų dirbti konkrečiomis operacinėmis sąlygomis.

13. Antra, pareiškėjas nurodė patyręs netiesioginę diskriminaciją, palyginti su paskiepytu kariniu personalu, vien dėl to, kad nesutiko skiepytis, nes laikėsi nuomonės, kad vakcinos neturi patvirtinto mokslinio pagrindo. Nors pareiškėjas pareiškė norįs kas 48 valandas tikrintis dėl SARS-CoV-2, jam tokia galimybė nebuvo suteikta, o tai, jo nuomone, prieštarauja Direktyvos 2000/78 2 straipsnio 2 dalies b punktui.

14. Trečia, kadangi pareiškėjas buvo nušalintas nuo pareigų nemokant atlyginimo, jis, kaip tvirtina, visą nušalinimo nuo pareigų laikotarpį negalėjo išlaikyti savęs ir savo šeimos, įskaitant dvi nepilnametes dukras. Pareiškėjas teigia, kad taip buvo pažeisti Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija) 1 ir 24 straipsniai.

15. Ketvirta, pareiškėjas iš pradžių teigė negalėjęs pasinaudoti teise į mokamas kasmetines atostogas. Nagrinėjant bylą prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiame teisme pareiškėjas nebesirėmė šiuo pagrindu, nes privalomo skiepijimo reikalavimas nuo 2022 m. kovo 25 d. buvo panaikintas[7].

16. Penkta, pareiškėjas tvirtino, kad buvo atsisakyta suteikti jam veiksmingą teisinę gynybą ir taip pažeistas ESS 19 straipsnis.

17. Šeštuoju pagrindu pareiškėjas reikalauja atlyginti dėl diskriminacijos patirtą žalą skiriant parodomąją ir atgrasomąją sankciją, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2000/78 17 straipsnį.

18. Be to, pareiškėjas prašė, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pateiktų Teisingumo Teismui šešis klausimus, susijusius su kiekvienu skundo pagrindu.

19. Atsakovė nurodė, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turėtų atmesti skundą. Jos nuomone, ginčijamas reikalavimas skiepytis buvo teisėtai įtvirtintas Dekreto-įstatymo Nr. 44/21 4*ter* straipsnyje kaip specialus teisinis reikalavimas.

[6] *Decreto legislativo 15 marzo 2010, n. 66 – Codice dell'ordinamento militare* (2010 m. kovo 15 d. Įstatyminis dekretas Nr. 66 dėl Ginkluotųjų pajėgų kodekso).

[7] Dekreto-įstatymo Nr. 44/21 4*ter* straipsnio 1 dalies b punktas buvo panaikintas *decreto-legge 24 marzo 2022, n. 24 – Disposizioni urgenti per il superamento delle misure di contrasto alla diffusione dell'epidemia da COVID-19, in conseguenza della cessazione dello stato di emergenza* (2022 m. kovo 24 d. Dekretas-įstatymas Nr. 24, kuriuo nustatomos skubios priemonės, pakeičiančios esamas priemones kovai su COVID-19 pandemijos plitimu, pasibaigus nepaprastajai padėčiai; toliau – Dekretas-įstatymas Nr. 24/22) 8 straipsniu.

20. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas atmetė skundo penktąjį ir šeštąjį pagrindus ir atitinkamus pareiškėjo pasiūlytus prejudicinius klausimus ir pažymėjo, kad pareiškėjas atsisakė skundo ketvirtojo pagrindo. Vis dėlto nacionalinis teismas nutarė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui likusius pareiškėjo pasiūlytus klausimus.

21. Visų pirma prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymėjo, kad pareiškėjo pateikti klausimai yra nepagrįsti, nes nacionalinės priemonės, pagal kurią reikalaujama, kad sveikatos priežiūros darbuotojai būtų paskiepyti nuo COVID-19, ir kuri taip pat buvo nustatyta Dekretu-įstatymu Nr. 44/21, teisėtumas jau buvo išnagrinėtas ir patvirtintas *Corte costituzionale* (Konstitucinis Teismas, Italija) sprendimais Nr. 14/2023, Nr. 15/2023 ir Nr. 185/2023. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo teigimu, šiuose sprendimuose išreikšti principai, analogiški įtvirtintiesiems Sąjungos teisės nuostatose, kuriomis remiasi pareiškėjas skunde, taip pat taikomi pagrindinėje byloje ginčijamam reikalavimui, kad karinis personalas turi pasiskiepyti.

22. Dėl skundo pirmojo pagrindo prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymėjo, kad Direktyvoje 2000/78 nustatytos vienodo požiūrio darbo vietoje taisyklės, kurios taikomos įprastomis aplinkybėmis. Vis dėlto, kaip nurodyta direktyvos 2 straipsnio 5 dalyje, šios taisyklės nepažeidžia nacionalinėje teisėje nustatytų priemonių, kurios demokratinėje visuomenėje yra būtinos visuomenės saugumui ir sveikatos apsaugai. Tas teismas taip pat konstatavo, kad reikalavimas skiepytis buvo nustatytas dėl išskirtinių aplinkybių ir kad COVID-19 vakcinos buvo sertifikuotos kaip saugios. Teisės aktų leidėjo sprendimas nustatyti reikalavimą skiepytis kariniam personalui, kuris, priešingai nei civiliai darbuotojai, prireikus privalo kariuomenėje atlikti viešojo saugumo užtikrinimo pareigas bendraudamas su visuomene, tuo metu atrodė pagrįsta ir tinkama priemonė karinio personalo sveikatai ir visuomenės sveikatai apsaugoti. Taigi, anot prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo, karinio personalo ir civilių darbuotojų padėtis nėra panaši, todėl nėra ir diskriminacijos, kurią nurodo pareiškėjas.

23. Dėl skundo antrojo pagrindo prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymėjo, kad reikalavimas skiepytis nebuvo neproporcingas, nes tuo metu nebuvo jokios kitos tinkamos priemonės. Testavimo metodas, kaip skiepijimui alternatyvus reikalavimas, buvo taikomas bendresnėje aplinkoje, kai į viešąsias vietas patekdavo asmenys, nepriklausantys kategorijoms, kurioms taikomas reikalavimas skiepytis. Vis dėlto šių tyrimų, kuriuos reikėjo kartoti kas dvi ar tris dienas, kaina būtų buvusi pernelyg didelė ir būtų tapusi nepakeliama našta sveikatos priežiūros sistemai. Be to, kadangi tyrimų rezultatai būdavo gaunami ne iš karto po tyrimo, jie tapdavo neaktualūs, nes asmuo, kuriam buvo atliktas tyrimas, galėjo užsikrėsti per laikotarpį nuo tyrimo atlikimo iki rezultatų gavimo.

24. Dėl skundo trečiojo pagrindo prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymėjo, kad nepasiskiepijusio darbuotojo nušalinimas nuo pareigų, trukęs kiek daugiau nei du mėnesius, yra darbdaviui nustatyta saugos pareiga ir kad Konstitucijoje įtvirtinta teisė į darbą nebūtinai apima teisę dirbti, jei tai yra rizikos veiksnys visuomenės sveikatos apsaugai, o darbuotojas pats nusprendžia nesilaikyti nuostatų, susijusių su sauga darbe, įskaitant reikalavimą pasiskiepyti nuo COVID-19. Taigi reikalavimas skiepytis, nors ir prieštaraujantis asmeninei pareiškėjo nuomonei, buvo pagrįsta ir proporcinga priemonė visuomenės sveikatos labui, todėl tai, kad pareiškėjas sąmoningai pažeidė šį reikalavimą, pateisina jo nušalinimą nuo pareigų nemokant atlyginimo.

25. Šiomis aplinkybėmis *Consiglio di Stato* (Valstybės Taryba) nutarė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

„1. Ar Direktyva [2000/78], atsižvelgiant į tai, kad administracija nemanė esant būtina įpareigoti karius, einant konkrečias pareigas, pasiskiepyti, kaip tai suprantama pagal *Decreto legislativo n. 66/10* (Įstatyminis dekretas Nr. 66/10) 206*bis* straipsnį, jai prisiimant atsakomybę dėl skiepijimosi padarinių, draudžiama perkelti į nacionalinę teisę tokią nuostatą, kuria *Decreto legge n. 172/21* (Dekretas-įstatymas Nr. 172/21) iš dalies keičiamas *Decreto legge n. 44/21* (Dekretas-įstatymas Nr. 44/21), įtraukiant [4*ter* straipsnio 1 dalies b punktą], pagal kurį kariui nustatomas privalomas ir jo asmeninei nuomonei prieštaraujantis skiepijimas, nes jis įpareigojamas savanoriškai sutikti su medicininio preparato, kuris tebėra eksperimentinis ir susijęs su rizika ir pavojais, taikymu kaip papildoma sąlyga tam, kad jis galėtų dirbti tokiomis pačiomis darbo sąlygomis kaip ir civiliai darbuotojai, kuriems toks skiepijimas nereikalingas, nors jie eina pareigas, kurios žmogaus užkrėtimo ir užsikrėtimo požiūriu yra analogiškos karių einamoms pareigoms?

2. Atsižvelgiant į tai, kad pagal Italijos teisės aktus, kuriais reglamentuojamas įsidarbinimas, net ir tokiose žmonių susibūrimo vietose kaip viešasis transportas, stadionai ir restoranai, tame pačiame Dekrete-įstatyme Nr. 172/21 nepaminėtų darbuotojų atveju skiepijimo sertifikavimas arba neigiamas COVID-19 tyrimo imant tepinėlį, atlikto per 48 valandas, rezultatas laikomi lygiaverčiais, ar pagal Direktyvos 2000/78 2 straipsnio 2 dalies b punktą draudžiama tokia priemonė, kaip Dekretas-įstatymas Nr. 172/21, tiek, kiek juo iš dalies keičiamas Dekretas-įstatymas Nr. 44/21, įtraukiant 4*ter* straipsnio 1 dalies b punktą, pagal kurį karinio personalo nariams nustatomas privalomas ir jų asmeninei nuomonei prieštaraujantis skiepijimas kaip būtina sąlyga dirbti tokiomis pačiomis darbo sąlygomis kaip ir kariai, kurie, paisydami savo asmeninių įsitikinimų, nusprendė, kad skiepytis yra naudinga net ir nesant tokios pareigos, nors nepasiskiepijęs karys pareiškia galintis, ir bet kuriuo atveju jau yra įpareigotas, per trumpesnį nei 48 valandų laikotarpį pateikti neigiamą COVID-19 tyrimo imant tepinėlį rezultatą?

3. Ar Dekrete-įstatyme Nr. 172/21, kuriuo papildomas Dekretas-įstatymas Nr. 44/21, numatyta priemone, kurią taikant darbuotojas, nušalintas nuo darbo dėl pareigos pasiskiepyti pažeidimo pagal 4*ter* straipsnio 3 dalį, negali teisėtai išlaikyti savo šeimos ir užtikrinti savo nepilnamečių vaikų gerovei būtinos apsaugos ir globos, pažeidžiami [Chartijos] 1 ir 24 straipsniai, kaip tai suprantama pagal Chartijos 24 straipsnį?“

26. Pareiškėjas pagrindinėje byloje, Prancūzijos bei Italijos vyriausybės ir Europos Komisija pateikė Teisingumo Teismui rašytines pastabas.

27. 2025 m. liepos 10 d. vyko teismo posėdis, jame pareiškėjas pagrindinėje byloje, Italijos vyriausybė ir Komisija pateikė žodines pastabas.

III. Analizė

28. Pirmuosius du prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo klausimus reikia nagrinėti kartu. Jais šis teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Italijos teisės aktai, kuriais kariniam personalui nustatomas reikalavimas pasiskiepyti nuo COVID-19, prieštarauja Direktyvai 2000/78, nes jais įtvirtinamas diskriminacinis požiūris, draudžiamas pagal šią direktyvą.

29. Siekiant atsakyti į šiuos klausimus, pirmiausia reikia įvertinti, ar Direktyva 2000/78 taikytina tokiems teisės aktams, kokius aprašė prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas (A dalis).

30. Jeigu ši direktyva taikytina, reikia įvertinti, ar nagrinėjamuose nacionalinės teisės aktuose įtvirtinta tiesioginė, ar netiesioginė diskriminacija, o pastaruoju atveju – ar tokią diskriminaciją galima pateisinti (B dalis).

A. Siūlomas atsakymas: Direktyva 2000/78 netaikytina šios bylos aplinkybėms

1. Nevienodas požiūris dėl profesinių kategorijų

31. Pagal Direktyvą 2000/78 draudžiama diskriminacija užimtumo ir profesinės veiklos srityje šiais pagrindais: religijos ar įsitikinimų, negalios, amžiaus ir seksualinės orientacijos [8].

32. Pagal Teisingumo Teismo suformuotą jurisprudenciją Direktyvos 2000/78 1 straipsnyje išvardytų pagrindų sąrašas yra baigtinis, ir ši direktyva neapima diskriminacijos dėl profesinės kategorijos ar darbo vietos [9].

33. Iš nacionalinio teisinio reguliavimo matyti, kad privaloma tvarka skiepytis nuo COVID-19 įpareigojanti nuostata iš pradžių buvo susijusi su sveikatos priežiūros specialistais ir visuomenės sveikatos priežiūros darbuotojais, vėliau ji buvo išplėsta, įtraukiant darbuotojus, dirbančius stacionariose socialinės pagalbos ir sveikatos priežiūros įstaigose, ir galiausiai gynybos, saugumo ir viešųjų skubios pagalbos sektorių darbuotojus, įskaitant karinį personalą, dirbantį Gynybos ministerijoje.

34. Tačiau Gynybos ministerijoje dirbantiems civiliams darbuotojams šis įpareigojimas nebuvo taikomas – jie neprivalėjo pasiskiepyti COVID-19 vakcina, kad galėtų tęsti darbą.

35. Taigi, Dekreto-įstatymo Nr. 44/21 4*ter* straipsnyje nustatytu reikalavimu skiepytis įtvirtintas skirtingas požiūris į Gynybos ministerijoje dirbančius kariškius ir civilius darbuotojus. Šis skirtingas požiūris grindžiamas atitinkamai šių dviejų asmenų grupių einamomis pareigomis. Vis dėlto toks skirtumas nėra vienas iš draudžiamų diskriminacijos pagrindų, kaip tai suprantama pagal Direktyvą 2000/78.

36. Todėl, kaip teigia Prancūzijos vyriausybė ir Komisija, skirtingas požiūris į karinį personalą ir civilius darbuotojus, susijęs su reikalavimu skiepytis nuo COVID-19, nėra Direktyvos 2000/78 taikymo pagrindas.

37. Taigi pareiškėjas negali remtis šia direktyva teigdamas, jog nagrinėjamas Italijos teisės aktas yra draudžiamas dėl to, kad jame nustatytas skirtingas požiūris į karinį personalą ir civilius darbuotojus, dirbančius Gynybos ministerijoje.

[8] Direktyvos 2000/78 1 straipsnis.

[9] Žr. 2024 m. spalio 17 d. Sprendimą *Zetschek* (C-349/23, EU:C:2024:889, 25 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

2. Įsitikinimai kaip draudžiamas pagrindas pagal Direktyvą 2000/78

38. Vienas iš Direktyvoje 2000/78 draudžiamų diskriminacijos pagrindų yra „religija ar įsitikinimai“. Taigi ši direktyva gali būti taikoma, jei aptariamuose teisės aktuose iš tiesų buvo nustatytas tiesioginis ar netiesioginis skirtingas požiūris dėl pareiškėjo asmeninių įsitikinimų.

39. Todėl kyla klausimas, ar pareiškėjo asmeninė nuomonė, dėl kurios jis nusprendė nesiskiepyti, gali būti vertinama kaip „įsitikinimai“, kaip tai suprantama pagal Direktyvos 2000/78 1 straipsnį.

40. Direktyvoje 2000/78 nepateikta apibrėžtis, kas šios direktyvos taikymo tikslais yra įsitikinimai [10].

41. Vis dėlto Teisingumo Teismo jurisprudencijoje pateikiama tam tikrų gairių, padedančių suprasti šios sąvokos reikšmę.

42. Teisingumo Teismas pažymėjo, kad, kadangi Direktyvos 2000/78 1 straipsnyje sąvokos „religija“ ir „įsitikinimai“ nurodomos kartu, taikant šią direktyvą šios dvi sąvokos turi būti nagrinėjamos *dviem to paties vieno diskriminacijos pagrindo aspektais*, apimančiais tiek religinius, tiek filosofinius ar dvasinius įsitikinimus [11].

43. Be to, Teisingumo Teismas yra nusprendęs, kad diskriminacijos dėl „religijos ar įsitikinimų“ pagrindas turi būti atskirtas nuo „politinėmis ar kitokiomis pažiūromis“ grindžiamo pagrindo [12].

44. Šiuo klausimu Teisingumo Teismas išaiškino, kad Direktyva 2000/78 „neapima nei politinių ar profesinių sąjungų, nei meno, sporto, estetinių *ar kitokių įsitikinimų ar preferencijų*“ [13].

45. Be to, Teisingumo Teismas priminė, kad Chartijos 10 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta teisė į sąžinės ir religijos laisvę yra neatsiejama nuo aplinkybių, reikšmingų aiškinant Direktyvą 2000/78 [14]. Ši Chartijoje nustatyta teisė atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – EŽTK) 9 straipsnyje įtvirtintą teisę, kuri gina „minties, sąžinės ir religijos laisvę“. Todėl sąvokos „įsitikinimai“ aiškinimas pagal EŽTK taip pat yra svarbus siekiant suprasti šią sąvoką pagal Sąjungos teisę.

46. Sprendime *Vavřička* Europos Žmogaus Teisių Teismas (toliau – EŽTT) nusprendė, kad privalomo skiepijimo reikalavimas nepažeidžia EŽTK, nes asmeninis prieštaravimas skiepijimui nepatenka į sąvoką „įsitikinimai“, saugomą pagal EŽTK 9 straipsnį. Visų pirma EŽTT laikėsi pozicijos, kad toks asmeninis nesutikimas turi būti laikomas kritiška nuomone, o ne įsitikinimu,

[10] Sąvokos „įsitikinimai“ apibrėžtis taip pat nepateikta valstybių narių teisės aktuose ar tarptautiniu lygmeniu. Vis dėlto kai kurios valstybės narės prie teisės aktų pateikia aiškinamuosius dokumentus, kuriuose pateikiamos sąvokos „įsitikinimai“ apibrėžties gairės. Pavyzdžiui, Nyderlanduose, siekiant paaiškinti, ką gali apimti sąvoka „įsitikinimai“, buvo priimtas terminas „gyvenimo filosofija“ (t. y. plati filosofija, kaip antai humanizmas, kuris vis dėlto neapima kiekvieno požiūrio į visuomenę). Italijos nacionaliniai teismai įvairiais atvejais laikėsi nuomonės, kad „įsitikinimai“, kaip saugomas pagrindas, apima, pavyzdžiui, priklausymą profesinėms sąjungoms, ir asmeninį įsitikinimą, kad reikia atsisakyti nešiotis ginklus, kurio laikosi asmenys, dėl įsitikinimų atsisakantys atlikti karo prievolę. Šiuo klausimu žr. Europos Komisija – Teisingumo ir vartotojų reikalų generalinis direktoratas, Chopin, I. ir Germaine, C., *A Comparative Analysis of Non-discrimination Law in Europe 2024 – The 27 ES Member States compared – Prepared by Isabelle Chopin and Catharina Germaine for the European network of legal experts in gender equality and non-discrimination*, Europos Sąjungos leidinių biuras, 2024, p. 18 ir 19.

[11] Žr. 2021 m. liepos 15 d. Sprendimą *WABE ir MH Müller Handel* (C-804/18 ir C-341/19, EU:C:2021:594, 47 punktas), 2022 m. spalio 13 d. Sprendimą *SCRL (Apranga su matomais religiniais simboliais)* (C-344/20, EU:C:2022:774, 26 punktas; toliau – Sprendimas *SCRL (Apranga su matomais religiniais simboliais)*) ir 2023 m. lapkričio 28 d. Sprendimą *Commune d'Ans* (C-148/22, EU:C:2023:924, 22 punktas).

[12] Žr. Sprendimo *SCRL (Apranga su matomais religiniais simboliais)* 27 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją.

[13] Žr. Sprendimo *SCRL (Apranga su matomais religiniais simboliais)* 28 punktą (išskirta mano).

[14] Žr. Sprendimo *SCRL (Apranga su matomais religiniais simboliais)* 35 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją.

kuriam taikoma EŽTK apsauga[15]. Šiuo atveju EŽTT nusprendė neturintis pagrindo pareiškėjo nepritarimą privalomam skiepijimui laikyti filosofiniu įsitikinimu, nes P. Vavřička nacionaliniam teismui nurodė, jog jo prieštaravimas skiepijimui buvo grindžiamas nuomone, kad skiepijimas pirmiausia kenkia jo paties ir jo vaikų sveikatai. Taigi tas teismas padarė išvadą, jog „kritiška nuomonė apie skiepijimą nėra tokia, kad galėtų būti laikoma įsitikinimu ar tikėjimu, *kuris būtų pakankamai įtikinamas, rimtas, nuoseklus ir svarbus*, kad jam būtų taikomos 9 straipsniu suteikiamos garantijos“[16].

47. Iš to, kas išdėstyta, matyti, kad asmeninė nuomonė, kai prieštaraujama skiepijimui, pavyzdžiui, pagrįsta susirūpinimu dėl sveikatos, negali būti laikoma filosofiniu įsitikinimu ir iš esmės jai netaikoma Direktyvos 2000/78 teikiama apsauga.

48. Apibendrinant galima teigti, kad pagal Direktyvą 2000/78 iš principo nėra draudžiami nacionalinės teisės aktai, kuriuose nustatomas privalomas kariškio skiepijimas, prieštaraujantis jo asmeninei nuomonei.

3. Taikymas esamos bylos faktinėms aplinkybėms

49. Iš to išplaukia, kad pareiškėjas negali asmeninės nuomonės dėl privalomo karinio personalo skiepijimo reikšti prieš savo darbdavį, įgyvendinusį nacionalinės teisės aktus, kuriuose nustatytas privalomas karinio personalo skiepijimas.

50. Pareiškėjas Teisingumo Teisme teigė, kad pagal Dekreto-įstatymo Nr. 44/21 4*ter* straipsnyje nustatytą reikalavimą skiepytis jis privalėjo pasirašyti informacija pagrįsto sutikimo formą, kurioje aiškiai nurodyta, kad ilgalaikis COVID-19 vakcinos šalutinis poveikis, įskaitant mirties riziką, lieka nežinomas. Pareiškėjas tvirtina, kad jo abejones dėl su vakcina susijusios rizikos patvirtino tai, kad keli pasiskiepiję asmenys vėliau susirgo ar net mirė nuo COVID-19. Taigi, nors vakcinos oficialiai buvo apibūdintos kaip saugios, pareiškėjas padarė išvadą, kad COVID-19 skiepijimo programa pirmiausia buvo vykdoma dėl farmacijos bendrovių komercinių interesų ir todėl kėlė pavojų kariniam personalui, kuris privalėjo pasiskiepyti neatsižvelgiant į tariamą vakcinų veiksmingumą ir saugumą. Be to, pareiškėjas tvirtino nenorėjęs, keldamas pavojų savo gyvybei dėl galimo šalutinio poveikio, prisidėti prie farmacijos bendrovių pelno siekimo.

51. Pareiškėjo prieštaravimą reikalavimui skiepytis dar labiau sustiprino tai, kad vyriausybė, nustačiusi šį reikalavimą pagal Dekreto-įstatymo Nr. 44/21 4b straipsnį, neprisiėmė jokios atsakomybės už galimas neigiamas skiepų pasekmes. Be to, pareiškėjas teigė, kad būtų neprieštaravęs reikalavimui skiepytis, jei toks reikalavimas būtų buvęs nustatytas pagal Įstatyminio dekreto Nr. 66/10 206*bis* straipsnį.

[15] Žr. 2021 m. balandžio 8 d. EŽTT sprendimą *Vavřička ir kiti prieš Čekijos Respubliką* (CE:ECHR:2021:0408JUD004762113; toliau – Sprendimas *Vavřička*, 335 ir 337 punktai). Toje byloje šeši pareiškėjai ginčijo Čekijos Respublikos įstatymuose nustatytą pareigą skiepyti vaikus nuo kelių infekcinių ligų. Vienas pareiškėjas buvo nubaustas bauda už tai, kad nepaskiepijo savo vaikų, o kitų pareiškėjų vaikai buvo nepriimti į ikimokyklinio ugdymo įstaigą dėl to, kad tėvai nesilaikė reikalavimo vaikus paskiepyti. Visi pareiškėjai rėmėsi EŽTK 8 straipsniu, o trys iš jų – dar ir EŽTK 9 straipsniu. EŽTT atmetė EŽTK 9 straipsniu grindžiamus skundus kaip nepriimtinus.

[16] Žr. Sprendimo *Vavřička* 335 punktą (išskirta mano). Šis „pakankamai įtikinamo, rimto, nuoseklaus ir svarbaus įsitikinimo ar tikėjimo“ kriterijus buvo nustatytas byloje *Campbell ir Cosans prieš Jungtinę Karalystę*. Sprendime toje byloje EŽTT nurodė, kad „įprastine prasme žodis „įsitikinimai“, vartojamas atskirai, nėra žodžių „nuomonės“ ir „idėjos“, kurie vartojami [EŽTK] 10 straipsnyje, garantuojančiame saviraiškos laisvę, sinonimas; jis panašesnis į terminą „tikėjimas“ (versijoje prancūzų kalba – „įsitikinimai“) [EŽTK] 9 straipsnyje, kuriuo užtikrinama minties, sąžinės ir religijos laisvė, ir reiškia tam tikro įtikinamumo, rimtumo, nuoseklumo ir svarbos lygio pažiūras“. Žr. 1982 m. vasario 25 d. EŽTT sprendimą (CE:ECHR:1982:0225JUD000751176, 36 punktas).

52. Mano nuomone, kaip matyti iš nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą ir pareiškėjo argumentų, išsakytų teismo posėdyje, pareiškėjas nepateikė jokių įrodymų, kad jo prieštaravimas reikalavimui skiepytis nuo COVID-19 kyla iš filosofinių įsitikinimų. Atvirkščiai, yra dvi jo prieštaravimo šiam reikalavimui priežastys. Pirma, jo prieštaravimas grindžiamas su sveikata susijusia kritiška pareiškėjo nuomone, kad vakcinos yra nesaugios, nes, be kitų priežasčių, jų platinimą daugiausia lemia farmacijos pramonės komerciniai interesai. Antra, pareiškėjas kritiškai vertino vyriausybės nenorą prisiimti atsakomybę už galimą vakcinos šalutinį poveikį ir todėl manė, kad ji negalėjo įpareigoti karinio personalo skiepytis.

53. Kaip Komisija pažymėjo per posėdį, pareiškėjo nuomonė gali keistis atsižvelgiant į naujus mokslinius duomenis, o tai reiškia, kad ši nuomonė nėra visapusiška visuotinė gyvenimo vizija, pagrįsta filosofiniais ar dvasiniais klausimais. Atrodo, kad pareiškėjo nuomonė apsiriboja tik pačia COVID-19 vakcina ir yra grindžiama tariama šios vakcinos rizika sveikatai, kuri, jo teigimu, nebuvo pakankamai įvertinta atsižvelgiant į tuo metu, kai buvo nustatytas reikalavimas skiepytis COVID-19 vakcina, turėtus medicininius mokslinius įrodymus. Jo prieštaravimas vakcinai taip pat išreiškia nesutikimą su vyriausybės politika, susijusia su reikalavimu skiepytis.

54. Šiuo aspektu neatrodo, kad pareiškėjas remiasi tikrais filosofiniais įsitikinimais.

55. Visa tai, kas išdėstyta, leidžia daryti išvadą, kad kritiška pareiškėjo nuomonė dėl reikalavimo skiepytis nėra pagal Direktyvos 2000/78 1 straipsnį saugomi įsitikinimai.

56. Taigi pareiškėjas negali remtis Direktyva 2000/78, kad užginčytų tai, kad jo darbdavys taikė Dekretą-įstatymą Nr. 44/21.

57. Apibendrindama siūlau Teisingumo Teismui į pirmąjį ir antrąjį prejudicinius klausimus atsakyti taip, kad nagrinėjamos bylos aplinkybėmis Direktyva 2000/78 netaikytina, nes tariama diskriminacija nepatenka nė į vieną iš pagal šią direktyvą draudžiamų diskriminacijos pagrindų.

58. Pagal Direktyvą 2000/78, be kita ko, draudžiama diskriminacija dėl „įsitikinimų“. Visgi asmeninė nuomonė, grindžiama susirūpinimu dėl sveikatos arba nesutikimu su vyriausybės vykdoma skiepijimo politika, nėra „įsitikinimai“, kaip tai suprantama pagal Direktyvą 2000/78.

B. Papildomos pastabos

59. Vis dėlto jeigu Teisingumo Teismas nuspręstų, kad su skiepijimu susijusi asmeninė nuomonė, pagrįsta susirūpinimu dėl sveikatos arba nesutikimu su valstybine skiepijimo politika, yra „įsitikinimai“, kaip tai suprantama pagal Direktyvą 2000/78, būtina įvertinti, ar elgesys su pareiškėju gali būti apibūdinamas kaip tiesioginė arba netiesioginė diskriminacija, o jei taip, ar tokį skirtingą požiūrį galima pateisinti.

60. Tiesioginė diskriminacija, draudžiama pagal Direktyvos 2000/78 2 straipsnio 2 dalies a punktą, egzistuoja tada, kai skirtingas požiūris tiesiogiai grindžiamas vienu iš šioje direktyvoje nustatytų draudžiamų pagrindų. Nagrinėjami Italijos teisės aktai nėra grindžiami asmenine kariškių nuomone dėl COVID-19 vakcinacijos. Vadinasi, todėl šie teisės aktai negali būti suprantami kaip tiesiogiai diskriminuojantys.

61. Netiesioginė diskriminacija dėl įsitikinimų, draudžiama pagal
Direktyvos 2000/78 2 straipsnio 2 dalies b punktą, egzistuotų, jei dėl iš pažiūros neutralios taisyklės ar praktikos tam tikrų įsitikinimų turintys asmenys atsidurtų nepalankioje

padėtyje [17].

62. Jeigu pareiškėjo asmeninė nuomonė, susijusi su prieštaravimu reikalavimui skiepytis, būtų laikoma „įsitikinimais“, kaip tai suprantama pagal Direktyvą 2000/78, Italijos teisės aktuose nustatyta taisyklė, pagal kurią nepasiskiepiję kariškiai gali būti nušalinti nuo pareigų nemokant atlyginimo, galėtų būti laikoma netiesiogiai lemiančia nepalankią šių kariškių padėtį, palyginti su kitais kariškiais, kurie savanoriškai pasiskiepijo.

63. Vis dėlto netiesioginė diskriminacija gali būti pateisinama teisėtu tikslu, jei šio tikslo siekiama atitinkamomis ir būtinomis priemonėmis [18].

64. Dėl sąlygos, susijusios su teisėto tikslo buvimu, Italijos vyriausybė paaiškino, kad nagrinėjamas reikalavimas skiepytis nuo COVID-19 buvo nustatytas kaip organizacinė priemonė, susijusi su karinio personalo veikla ir pareigomis COVID-19 pandemijos metu. Tokia priemone buvo siekiama dvejopo tikslo: viena vertus, apsaugoti kariškius nuo užsikrėtimo SARS-CoV-2 vykdant pareigas COVID-19 pandemijos metu, kita vertus, apsaugoti visuomenės sveikatą, kartu užtikrinant, kad šios pareigos būtų atliekamos tinkamai.

65. Sprendime *Nordic Info* Teisingumo Teismas COVID-19 pandemiją laikė rimta grėsme visuomenės sveikatai, galinčią sukelti mirčių įvairiose gyventojų grupėse ir pernelyg apkrauti nacionalinės sveikatos sistemą ar net sukelti joje perkrovą [19].

66. Be to, visuomenės sveikatos apsauga yra akivaizdžiai teisėtas tikslas, kaip patvirtinta Teisingumo Teismo suformuotoje jurisprudencijoje. Sprendime *Memoria ir Dall'Antonia* Teisingumo Teismas nurodė, kad „visuomenės sveikatos apsauga yra vienas iš Sąjungos teisės pripažintų privalomųjų bendrojo intereso pagrindų ir kad valstybės narės turi šioje srityje didelę diskreciją“ [20].

67. EŽTT panašioje situacijoje Sprendime *Pasquinelli ir kiti prieš San Mariną* konstatavo, kad tam tikriems sveikatos priežiūros specialistams per COVID-19 pandemiją valstybės nustatytas reikalavimas skiepytis, kuris buvo vykdomas esant nepaprastajai visuomenės sveikatos padėčiai, keliančiai rimtą pavojų visiems gyventojams, turėjo teisėtą tikslą apsaugoti visuomenės sveikatą ir kitų asmenų teises bei laisves. Be to, EŽTT nurodė, kad sprendžiant dėl nustatytų ribojamųjų priemonių proporcingumo reikia atsižvelgti į jų laikiną pobūdį, ribotą intensyvumą ir išskirtines aplinkybes [21].

[17] Žr. Sprendimo *SCRL (Apranga su matomais religiniais simboliais)* 37 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją.

[18] Žr. Direktyvos 2000/78 2 straipsnio 2 dalies b punkto i papunktį.

[19] Žr. 2023 m. gruodžio 5 d. Sprendimą *Nordic Info* (C-128/22, EU:C:2023:951, 120 punktas; toliau – Sprendimas *Nordic Info*).

[20] Šiuo klausimu žr. 2018 m. lapkričio 14 d. Sprendimą *Memoria ir Dall'Antonia* (C-342/17, EU:C:2018:906, 54 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija; toliau – Sprendimas *Memoria ir Dall'Antonia*).

[21] Žr. 2024 m. rugpjūčio 29 d. EŽTT sprendimą *Pasquinelli ir kiti prieš San Mariną* (CE:ECHR:2024:0829JUD002462222, 94–96 ir 128 punktai). 2021 m. San Marinas priėmė įstatymą, kuriame buvo numatyta, kad visi socialiniai ir sveikatos priežiūros darbuotojai, turintys tiesioginį kontaktą su pacientais, turi būti paskiepyti nuo COVID-19. Nors skiepytis nebuvo privaloma, įstatyme buvo nustatyta alternatyvių priemonių hierarchija tiems, kurie atsisakė skiepytis, įskaitant pareigų perskirstymą arba perkėlimą į laisvas viešojo administravimo pareigybes, kurioms ribojamas kontaktas su pacientais, ir naudojimąsi sukauptomis atostogomis arba privalomą antigenų tyrimą kas 48 valandas. Tik tais atvejais, kai buvo neįmanoma pasinaudoti šiomis galimybėmis, buvo numatytas laikinas nušalinimas nuo pareigų mokant mėnesinį atlyginimą, su sąlyga, kad bus vykdoma visuomenei naudinga veikla. San Marino įstatymų leidėjas šią schemą pagrindė tuo, kad šie darbuotojai susiduria su padidėjusiu infekcijos pavojumi ir kad skiepijimas yra būtinas siekiant apsaugoti pažeidžiamus pacientus ir socialinės sveikatos priežiūros sistemos tęstinumą. Grupei darbuotojų, kurie atsisakė skiepytis, buvo taikomos pirma minėtos priemonės ir jie apskundė šią schemą EŽTT, teigdami, kad ja buvo pažeistas EŽTK 8 straipsnis ir kad tai yra neteisėta diskriminacija pagal EŽTK 14 straipsnį ir Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos Protokolo Nr. 12 1 straipsnį. Pareiškėjai teigė, kad skirtingas požiūris į paskiepytus ir nepaskiepytus darbuotojus negali būti pakankamai pateisinamas pagal EŽTK.

68. Pareiškėjas paaiškino, kad buvo pasirengęs kas 48 valandas pateikti neigiamą COVID-19 testo rezultatą patvirtinantį dokumentą, tačiau ši alternatyva buvo atmesta ir dėl atsisakymo skiepytis jis buvo nušalintas nuo darbo. Be to, pareiškėjas teigia, kad jis, nors ir buvo įdarbintas kaip ginkluotųjų pajėgų narys, dirbo biure, panašiai kaip civiliai darbuotojai, kurie neprivalėjo būti pasiskiepiję, kad galėtų toliau dirbti pas tą patį darbdavį.

69. Šiais argumentais pareiškėjas ginčija Italijos teisės aktų tinkamumą ir būtinumą.

70. Italijos vyriausybė, gerbdama karinio personalo nuomonės laisvę, nustatė reikalavimą skiepytis nuo COVID-19 ir suteikė kariniam personalui galimybę pasirinkti, ar skiepytis, ar atsisakyti vakcinos. Jiems atsisakius, neatsižvelgiant į profesinį vaidmenį ir einamas pareigas, buvo laikinai stabdomi darbo santykiai su atsakove.

71. Nepaisant pareiškėjo argumento, kad jis, kaip kariškis, vykdė su tarnyba susijusias pareigas ir ribotai bendravo su kitais asmenimis, toks reikalavimas skiepytis negalėjo būti nustatytas kiekvienu konkrečiu atveju. Priešingai, jis buvo taikomas vienodai visam atsakovei dirbančiam kariniam personalui, nepriklausomai nuo to, ar darbuotojai tikėjo šių vakcinų veiksmingumu ir saugumu, ar ne.

72. Dėl sąlygos, susijusios su tinkamų ir būtinų priemonių buvimu, sutinku su Italijos vyriausybės paaiškinimu, kad nebuvo kitų tinkamų ir mažiau ribojančių priemonių, susijusių su tikslu, kurio buvo siekiama šia nacionaline taisykle. Net jei SARS-CoV-2 testavimas būtų galėjęs būti laikomas mažiau ribojančiu, jis nebūtų užtikrinęs tokio paties prevencijos lygio kaip skiepijimas. Todėl toks sprendimas nebūtų buvęs nei tinkamas, nei veiksmingas siekiant užkirsti kelią karių užsikrėtimui ir COVID-19 plitimui, be to, būtų kilęs pavojus pakenkti teisėtoms šios vyriausybės pastangoms visuomenės sveikatos srityje, kuriomis siekta sumažinti pandemijos poveikį. Be to, dažnam karinio personalo COVID-19 tyrimų organizavimui 48 valandų intervalais būtų prireikę nepagrįstų pastangų ir išlaidų, kurios būtų buvusios sunkiai pakeliamos sveikatos priežiūros sistemai, ir taip susirūpinusiai pandemijos valdymu.

73. Reikalavimu skiepytis nuo COVID-19 buvo siekiama sumažinti karinio personalo susirgimo riziką ir paskesnio kitų asmenų užkrėtimo SARS-CoV-2 tikimybę. Be to, kuo didesnė dalis žmonių tuo metu buvo paskiepyta, tuo mažiau virusas galėjo plisti ir taip buvo prisidedama prie kolektyvinio imuniteto formavimosi.

74. Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, manau, kad nacionalinė taisyklė atitinka visus Direktyvos 2000/78 2 straipsnio 2 dalies b punkto i papunktyje nustatytus kriterijus, nes ja buvo siekiama teisėto tikslo apsaugoti visuomenės sveikatą, užkertant kelią COVID-19 plitimui būtinomis ir proporcingomis priemonėmis.

75. Taigi, net jei Teisingumo Teismas nuspręstų, kad Dekretas-įstatymas Nr. 44/21 gali būti laikomas netiesiogine diskriminacija dėl „įsitikinimų“, kaip tai suprantama pagal Direktyvą 2000/78, siūlau į prejudicinį klausimą atsakyti taip, kad toks teisės aktas vis dėlto gali būti pateisinamas pagal šios direktyvos 2 straipsnio 2 dalies b punkto i papunktį, nes juo buvo siekiama teisėto tikslo, t. y. apsaugoti visuomenės sveikatą, įskaitant Gynybos ministerijoje dirbančio karinio personalo sveikatą. Be to, tuo metu, kai Italijos įstatymų leidėjas priėmė šią taisyklę, nebuvo alternatyvių priemonių, kurios būtų tinkamos ir mažiau ribojančios šį tikslą.

Dėl trečiojo prejudicinio klausimo

76. Trečiuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas siekia išsiaiškinti, ar kariškio, atsisakiusio skiepytis nuo COVID-19, nušalinimas nuo pareigų nemokant atlyginimo gali būti laikomas prieštaraujančiu Chartijos 1 ir 24 straipsniams.

77. Kaip tvirtinu šioje išvadoje, asmeninė nuomonė dėl reikalavimo skiepytis, kaip antai išreikšta pareiškėjo, nepatenka į pagal Direktyvos 2000/78 1 straipsnį saugomų įsitikinimų sąvoką. Net jei ši nuomonė ir būtų įsitikinimai, kaip tai suprantama pagal šią direktyvą, dėl to atsirandanti netiesioginė diskriminacija gali būti pateisinama bendraisiais interesais. Todėl nagrinėjamų teisės aktų taikymo pasekmės negali būti laikomos pažeidžiančiomis Chartijos 1 ir 24 straipsniuose saugomą žmogaus orumą ar vaiko teises.

IV. Išvada

78. Atsižvelgdama į tai, kas išdėstyta, siūlau Teisingumo Teismui taip atsakyti į *Consiglio di Stato* (Valstybės Taryba, Italija) pateiktus prejudicinius klausimus:

2000 m. lapkričio 27 d. Tarybos direktyva 2000/78/EB, nustatanti vienodo požiūrio užimtumo ir profesinėje srityje bendruosius pagrindus, turi būti aiškinama taip, kad pagal ją nedraudžiamas nacionalinėje teisėje kariškiui nustatytas reikalavimas skiepytis, prieštaraujantis jo asmeninei nuomonei.

Pagal šią direktyvą draudžiama, be kita ko, diskriminacija dėl „įsitikinimų“. Vis dėlto asmeninė nuomonė, grindžiama susirūpinimu dėl sveikatos arba nesutikimu su vyriausybės vykdoma skiepijimo politika, nėra „įsitikinimai“, kaip tai suprantama pagal Direktyvą 2000/78.